

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ НЕСТАЦІОНАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

TRANSFORMATION OF THE MECHANISM OF STATE REGULATION OF HOUSEHOLDS' SAVINGS IN THE CONDITIONS OF THE NON-STATIONARY ECONOMY

У статті поглиблено теоретико-прикладні положення трансформації механізму державного регулювання заощаджень домогосподарств, який функціонує в умовах нестационарної економіки. Розглянуто детально сутність такого механізму, що здійснено на основі результатів аналізу змісту таких дефініцій, як «механізм державного регулювання економіки», «система державного регулювання заощаджень домогосподарств». Також у статті розглянуто структуру зазначеного механізму, конкретизовано особливості зміни економічної поведінки домогосподарств в нестійкому економічному середовищі. Встановлено, що органи державної влади відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності заощаджень домогосподарств в умовах виникнення та поширення турбулентних процесів. Розглянуто окремі напрямки їхньої роботи в таких умовах.

Ключові слова: державне регулювання, механізм державного регулювання, заощадження домогосподарств, економічна поведінка домогосподарств, регулювання заощаджень домогосподарств, нестационарна економіка, нестационарність.

The mechanism of transformation of households' funds into credit and investment resources through a system of financial intermediaries in the open and market economy, which has a certain margin of financial stability, develops quite efficiently and steadily. However, in the countries that are characterized by economic instability, insufficiently developed financial market, certain fluctuations and unpredictable phenomena can lead to the emergence of crisis and destructive processes of this mechanism functioning, which leads to the complicated relations between economic entities and financial institutions, decrease in their confidence, deterioration of the financial status of these institutions and possible even loss of the own funds of the clients. The purpose of the article is to substantiate theoretical provisions of the transformation of the mechanism of state regulation of households' savings in the non-stationary economy. In the article, the essence of the mechanism of state regulation of households' savings is considered in detail, that is carried out based on the results of the content analysis of such definitions as "mechanism of state regulation of economy", "system of state regulation of households' savings". As a result, it is proposed to consider the mechanism of state regulation of households' savings as a complex of interrelated components that together allow the impact of state authorities of the economic behavior of households to form their own, temporarily free financial resources that are not used for current consumption, but are stored for future use. Within the article, the structure of this mechanism, features of changes in the economic behavior of households in an unstable economic environment are also considered in details. It is established that state authorities play a key role in ensuring stable formation and preservation of households' savings in the non-stationary economy. Certain areas of their operation in such conditions are considered to ensure future implementation of households' savings and attract them to the national economy system.

Key words: state regulation, mechanism of state regulation, households' savings, economic behavior of households, regulation of households' savings, non-stationary economy, non-stationarity.

УДК 338.24:330.567.22

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.84-4>

Лозиченко О.М.

к.е.н, докторант,
Міжнародний науково-технічний
університет імені академіка Юрія Бугая

Lozychenko Oleksandr

HE "Academician Yuriy Bugay
International Scientific and Technical
University"

Постановка проблеми. Регулювання заощаджень домогосподарств є важливою складовою загалом фінансової та, відповідно, економічної політики держави. Формування таких заощаджень, беззаперечно, є важливим для розвитку національного господарства, банківської системи, фінансових установ у країні. Трансформаційний механізм перетворення тимчасово вільних коштів домогосподарств у кредитні та інвестиційні ресурси відіграє ключову роль у функціонуванні фінансового механізму в країні та ефективність його роботи засвідчує стабільність економіки, рівень розвитку фінансового ринку, обсяги доходів і інвестиційний потенціал домогосподарств та ін.

Механізм трансформації коштів домогосподарств у кредитні та інвестиційні ресурси через систему фінансових посередників у відкритій та ринковій економіці, яка володіє певним запасом фінансової стійкості, розвивається досить ефективно і стабільно. Проте в країнах, для яких притаманним є економічна нестійкість, недостатньо розвинутий фінансовий ринок, окремі коливання та непрогнозовані явища можуть призводити до виникнення кризових і деструктивних процесів у функціонуванні такого механізму, що сприяє ускладненню взаємовідносин між економічними суб'єктами та фінансовими установами, зниженню довіри до таких установ, погіршенням їх фінансо-

вого стану і можливою навіть втратою їхніми клієнтами власних коштів. У такому випадку саме органи державної влади через наявний інструментарій повинні втручатися в окреслені ситуації та сприяти їх вирішенню. Відповідно, зазначене свідчить, що питання теоретико-прикладного обґрунтування особливостей функціонування механізму державного регулювання заощаджень домогосподарств у сучасних умовах є актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості здійснення державного регулювання заощаджень домогосподарств розглянуто у значній кількості праць учених-економістів. З-поміж таких науковців доцільно виокремити таких, як А. Жаворонок, Р. Іванов, Дж. Кейнс, Т. Кізима, Д. Крилов, О. Мітал, Т. Одінцова, А. Рамський, К. Шапошников та ін.

Однак, попри наявні результати проведених у сфері державного регулювання заощаджень домогосподарств досліджень, актуальними й недостатньо вивченими залишаються питання теоретичного обґрунтування трансформації системи такого регулювання, механізму її функціонування у умовах стохастичності, непередбачуваності зовнішнього середовища, в якому відбувається взаємодія між домогосподарствами та фінансовими установами.

Метою статті є обґрунтування теоретичних положень трансформації механізму державного регулювання заощаджень домогосподарств в умовах нестационарної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розпочнемо дослідження з обґрунтування сутності окресленого механізму та специфічних рис його функціонування в сучасних ринкових умовах діяльності фінансових установ. Для цього проведемо аналіз таких категорій як «механізм державного регулювання економіки» та «система державного регулювання заощаджень домогосподарств». На рис. 1 представлено зміст цих дефініцій, а також конкретизовано сутність механізму державного регулювання заощаджень домогосподарств.

Зокрема, варто зауважити, що окреслений механізм за своєю природою також можна розглянути як цілісну, окрему систему, яка складається зі значної кількості елементів. Проте сам механізм щодо системи є тим їхнім елементом, який відображає саме процес, як система функціонує, як пов'язані її компоненти, як відбувається між ними взаємодія. На відміну від системи державного регулювання заощаджень домогосподарств, яка загалом відображає статичний зріз її компонентів і констатує наявність між ними взаємозв'язку,

Рис. 1. Сутність механізму державного регулювання заощаджень домогосподарств

Джерело: складно автором

механізм такої системи розкриває основу та специфічні риси динамічного функціонування зазначеної системи, визначає особливості та передумови її розвитку.

Отже, для механізму державного регулювання заощаджень домогосподарств загалом притаманні всі системні риси, які є характерними для цілісного механізму державного регулювання національною економікою. Однак його роль полягає саме в регламентації взаємодії між домогосподарствами, фінансовими установами та органами державної влади.

Нестаціонарність є невід'ємною компонентою функціонування будь-яких систем, оскільки вони постійно зазнають впливу ендогенних та екзогенних чинників, змінюються, іноді руйнуються. Також можна констатувати, що нестаціонарність – це зміна системи, відсутність стабільного зовнішнього середовища, у якому функціонує така система. Для відкритих економічних систем нестаціонарність відображає їх взагалі непередбачуваний розвиток у певний проміжок часу. Державне регулювання фактично й існує, щоб уникати періодів нестаціонарності економічних систем, згладжувати об'єктивний вплив різних чинників на їх функціонування, запобігати формуванню нестабільності зовнішнього середовища, у якому такі системи розвиваються.

Нестаціонарна економіка – це така система, у межах якої відбуваються швидкі, непередбачувані зміни, які негативно впливають на загальні показники функціонування економіки та призводять до зниження темпів її розвитку, виникнення економічних криз та руйнації господарських відносин [4, с. 46].

Заощадження домогосподарств є результатом двох відкритих економічних процесів: формування доходів цих суб'єктів та здійснення ними власних витрат. Кожний із цих процесів є об'єктивним і піддається впливу зі сторони органів державної влади. Фактично у держави у відкритій економіці є всі методи та інструменти для стимулювання формування обсягів заощаджень в країні, зниження темпів їх створення. Особливо важливим є регулювання діяльності домогосподарств, фінансових установ в умовах нестаціонарної економіки, коли в межах національної економіки відбувається значна кількість непередбачуваних, складних за наслідками процесів. На рис. 2 представлено теоретичні положення функціонування механізму державного регулювання заощаджень домогосподарств.

Розглянемо детальніше, які зміни відбуваються в процесі формування заощаджень домогосподарств в умовах нестаціонарної економіки. Серед них варто виокремити такі:

– знижується можливість у домогосподарств здійснювати заощадження у зв'язку з нестабільністю економічного середовища, втратою роботи, зниженням доходів, зростанням цін та інших витрат;

– може відбуватися зниження реальної вартості заощаджень, і тому домогосподарства намагаються їх використати для придбання товарів, або перевести в більш стійку до девальвації валюту;

– значна частина домогосподарств буде хотіти забрати свої вклади, які були передані в тимчасове управління фінансовим установам, особливо, якщо відбувається значна девальвація валюти, у якій здійснені такі заощадження;

– фінансові установи можуть опинитися в досить складному фінансовому положенні та втратити можливість виконувати свої зобов'язання перед клієнтами щодо повернення їхніх коштів відповідно до договірних умов (зобов'язання саме по поточних договорах, не за достроковим розірванням депозитних угод);

– домогосподарства можуть почати масово знімати кошти з усіх власних поточних рахунків, переводити їх у більш стабільну валюту, виводити з банківської системи;

– можуть спостерігатися складнощі в роботі навіть фінансово стабільних фінансових установ через значно підвищений попит клієнтів на готівку, збільшенням кількості клієнтів у відділеннях цих установ;

– домогосподарства схиляються до купівлі валюти на «чорному» ринку, який починає активно розвиватися, активізуються спекулятивні операції на валютному ринку;

– загалом відбувається зниження довіри до фінансових установ, їх продуктів та, як наслідок, і діяльності регуляторів, що негативно впливає на подальше відновлення ринку фінансових послуг, діяльності банківських та небанківських депозитних установ [2; 5; 8; 11, с. 159].

Таким чином, функціонування механізму державного регулювання заощаджень домогосподарств повинно бути спрямоване на запобігання появі окреслених процесів, часткове унеможливлення їх виникнення та розвитку.

У сучасних реаліях функціонування національної економіки, її цифровізації та активного використання інформаційно-комунікаційних технологій фінансовими установами механізм державного регулювання заощаджень домогосподарств також змінюється і повинен адаптуватися під нові умови розвитку ринку фінансових послуг, нову модель економічної поведінки цих суб'єктів господарювання. Важливим також є врахування досвіду функціонування національної економіки, фінансової системи в умовах нестаціонарності.

Отже, у періоди нестаціонарності органам державної влади, крім класичних методів стабілізації економічного розвитку, саме в частині забезпечення формування та збереження заощаджень домогосподарств, необхідно:

– забезпечити ефективний нагляд за роботою фінансових установ, їхньої платоспроможності

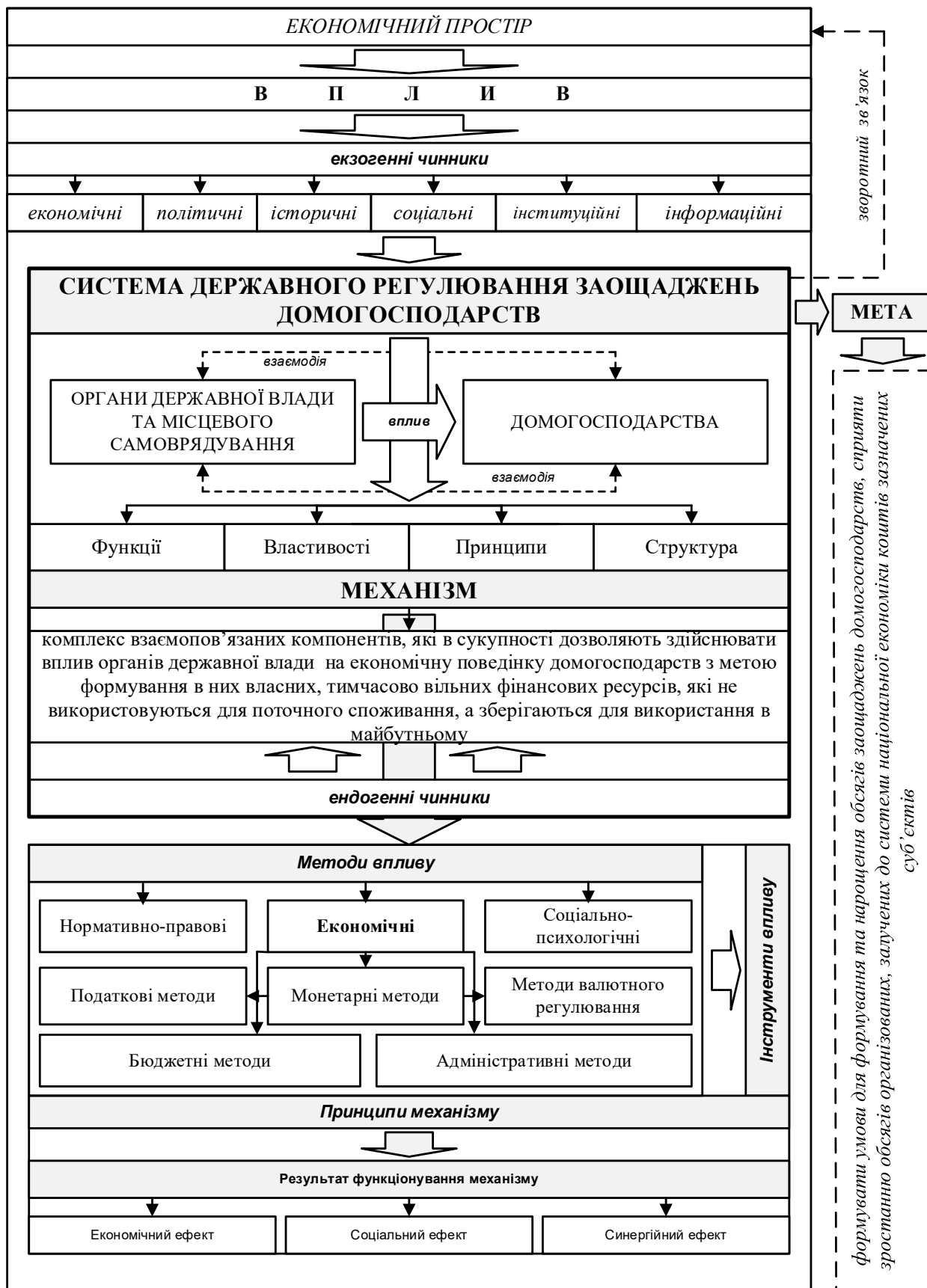

Рис. 2. Механізм державного регулювання заощаджень домогосподарств в умовах нестационарності економічного середовища

Джерело: складно автором на основі [6; 9; 12]

та здатності виконувати свої зобов'язання перед клієнтами;

– забезпечити транспарентність власних дій, проводити інформаційну компанію щодо поточного стану економіки країни, методів, які використовує регулятор для стабілізації ситуації;

– варто підвищити нагляд за валютним ринком, унеможливити значне зростання валютних спекуляцій, забезпечити зростаючий попит на валюту, щоб унеможливити штучне зростання її вартості;

– впроваджувати окреслені заходи швидко та активно, охоплюючи якомога більшу частину громадян;

– розробляти сценарії подальшого функціонування фінансової системи країни, зміни її ключових показників розвитку, прогнозувати можливі варіанти трансформації економічної поведінки домогосподарств та періоди відновлення її раціональної з позиції національної економіки моделі;

– використовувати світовий досвід стабілізації економіки, фінансової системи в умовах дисипативності та деструктивного впливу непрогнозованих чинників різної природи [1; 10; 3; 7].

Висновки з проведеного дослідження.

У статті поглиблено теоретико-прикладні положення трансформації механізму державного регулювання заощаджень домогосподарств, який функціонує в умовах нестаціонарної економіки. З'ясовано, що без втручання органів державної влади забезпечити ефективну роботу механізму трансформації тимчасово вільних коштів домогосподарств у кредитні та інвестиційні ресурси неможливо. Відповідно було розглянуто детально сутність механізму державного регулювання заощаджень домогосподарств, що здійснено на основі результатів аналізу змісту таких дефініцій, як «механізм державного регулювання економіки», «система державного регулювання заощаджень домогосподарств». У підсумку запропоновано механізм державного регулювання заощаджень домогосподарств розглядати як комплекс взаємопов'язаних компонентів, які в сукупності дозволяють здійснювати вплив органів державної влади на економічну поведінку домогосподарств з метою формування в них власних, тимчасово вільних фінансових ресурсів, які не використовуються для поточного споживання, а зберігаються для використання в майбутньому.

Також у статті детально розглянуто структуру зазначеного механізму конкретизовано особливості зміни економічної поведінки домогосподарств в нестабільному економічному середовищі. Встановлено, що органи державної влади відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності формування та збереження заощаджень домогосподарств в умовах нестаціонарної економіки, виникнення та поширення турбулентних процесів у функціонуванні фінансової системи країни.

Розглянуто окремі напрямки їхньої роботи в таких умовах для забезпечення подальшого здійснення домогосподарствами заощаджень та залучення їх до системи національної економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дубина М. В., Пілевич Д. С. Проблеми активізації формування та залучення інвестицій у розвиток національної економіки. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2014. № 1(26). С. 94–101.
2. Іванов Р. Особливості економічної поведінки домогосподарства як відкритої соціально-економічної системи. *WORLD SCIENCE*. 2018. № 12(40). Vol. 2. P. 16-22. URL: <https://media.neliti.com/media/publications/552167-none-7b581648.pdf>
3. Кізіма Т. О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку : [монографія]. Київ : Знання, 2010. 431 с.
4. Лозиченко О. Нестационарна економіка: сутність та особливості формування. *Економічний дискурс*. 2022. Вип. 1-2. С. 44–51.
5. Мітал О. Г. Заощадження домогосподарств та їх трансформація в інвестиційні ресурси. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2017. № 1(22). С. 70–78.
6. Одінцева Т. М. Механізм трансформації доходів населення в інвестиції. *Бізнес Інформ*. 2015. № 3. С. 122–126.
7. Рамський А. Ю. Сутність заощаджувальних процесів домогосподарств та їхній вплив на розширене відтворення ВВП. *Бізнес Інформ*. 2013. № 3. С. 21–29.
8. Реферат-дайджест творів Дж. М. Кейнса «Трактат про грошову реформу», «Загальна теорія зайнятості, процента та грошей». Київ : АУБ, 1999. 189 с.
9. Тарнавська О. Б. Особливості державного регулювання в умовах трансформації економіки України. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С. З. Гжицького*. 2016. Т. 18. № 2(69). С. 230–233.
10. Федішин М. П., Жаворонок А. В., Абрамова А. С. Основні тенденції ринку банківських послуг: кредитний та депозитний акцент. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 4 (20). С. 412–425.
11. Федоренко В. Г., Діденко О. М., Руженський М. М., Іткін О. Ф. Політична економія : підручник / за наук. ред. д.е.н., проф. В.Г. Федоренка. Київ : Алерта, 2008. 478 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Fedorenko_Valentyn/Politychna_ekonomiia.pdf
12. Шапошников К. С. Вплив інституційного середовища на інноваційний розвиток економіки регіону. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 29. С. 34–36.

REFERENCES:

1. Dubyna M. V., Pilevich D. S. (2014) Problemy aktyvizatsii formuvannia ta zaluchennia investytsii u rozvytok natsionalnoi ekonomiky [Problems of activation of the formation and attraction of investments in the development of the national economy]. *Naukovyi visnyk: finansy, banky, investytsii* [Scientific Bulletin: finance, banks, investments], no. 1(26), pp. 94–101.

2. Ivanov R. (2018) Osoblyvosti ekonomichnoi povedinky domohospodarstva yak vidkrytoi sotsialno-ekonomichnoi systemy [Peculiarities of economic behavior of the household as an open socio-economic system]. *WORLD SCIENCE*, no. 12(40), vol. 2, pp. 16–22. Available at: <https://media.neliti.com/media/publications/552167-none-7b581648.pdf>
3. Kizyma T. O. (2010) *Finansy domohospodarstv: suchasna paradyhma ta dominanty rozvytku: monohrafiia* [Household finances: modern paradigm and dominants of development: monograph]. Kyiv: Znannia. (in Ukrainian)
4. Lozychenko O. (2022) Nestatsionarna ekonomika: sutnist ta osoblyvosti formuvannia [Non-stationary economy: essence and peculiarities of formation]. *Ekonomichnyi dyskurs* [Economic discourse], vol. 1-2, pp. 44–51.
5. Mital O. H. (2017) Zaoshchadzhennia domohospodarstv ta yikh transformatsiia v investytsiini resursy [Savings of households and their transformation into investment resources]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku* [European vector of economic development], no. 1(22), pp. 70–78.
6. Odintsova T. M. (2015) Mekhanizm transformatsii dokhodiv naselennia v investytsii [Mechanism of transformation of population incomes into investments]. *Biznes Inform* [Business Inform], no. 3, pp. 122–126.
7. Ramskyi A. Yu. (2013) Sutnist zaoshchadzhuvannykh protsesiv domohospodarstv ta yikhnyi vplyv na rozshyrene vidtvorennia VVP [The essence of saving processes of households and their impact on expanded reproduction of GDP]. *Biznes Inform* [Business Inform], no. 3, pp. 21–29.
8. Referat-daidzhestvoriv Dzh. M. Keinsa "Traktat pro hroshovu reformu", "Zahalna teoriia zainiatosti, protsenta ta hroshei" (1999) [Abstract-digest of the works of J. M. Keynes "Treatise on monetary reform", "General theory of employment, interest and money"]. Kyiv: AUB. (in Ukrainian)
9. Tarnavska O. B. (2016) Osoblyvosti derzhavnogo rehuliuвання v umovakh transformatsii ekonomiky Ukrainy [Peculiarities of state regulation in the conditions of transformation of the economy of Ukraine]. *Naukovyi visnyk LNUVMBT imeni S. Z. Gzhytskoho* [Scientific Bulletin of S. Z. Gzhitskyi LNUVMBT], vol. 18, no. 2(69), pp. 230–233.
10. Fedyshyn M. P., Zhavoronok A. V., Abramova A. S. (2019) Osnovni tendentsii rynku bankivskykh posluh: kredytnyi ta depozytnyi aktsent [The main trends of the market of banking services: credit and deposit emphasis]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia* [Problems and prospects of economics and management], no. 4(20), pp. 412–425.
11. Fedorenko V. H. (ed.), Didenko O. M., Ruzhen-skyi M. M., Itkin O. F. (2008) *Politychna ekonomii: pidruchnyk* [Political economy: a textbook]. Kyiv: Alerta. Available at: https://shron1.chtyvo.org.ua/Fedorenko_Valentyn/Politychna_ekonomiia.pdf
12. Shaposhnykov K. S. (2018) Vplyv instytutsiinoho seredovyshcha na innovatsiinyi rozvytok ekonomiky rehionu [The influence of the institutional environment on the innovative development of the regional economy]. *Prychornomorski ekonomichni studii* [Black Sea Economic Studies], vol. 29, pp. 34–36.